

СОЦІОКУЛЬТУРНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ У ПРОЦЕСІ КРОСКУЛЬТУРНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

Розвиток міжнародних контактів в освіті, академічна мобільність з роками висувують більш високі вимоги до виховання особистості. У статті досліджено особливості розвитку особистості в умовах кроскультурної взаємодії, визначено показники у структурі особистості, які забезпечують ефективність такої взаємодії. Обґрунтовано необхідність кроскультурного навчання як інваріанту адаптації особистості до іншої культури в рамках освітнього процесу вищого навчального закладу.

Ключові слова: соціокультурні трансформації особистості, кроскультурна взаємодія, адаптація, кроскультурне навчання.

На початку ХХ століття педагогічні системи освіти, з одного боку, зберігають свою специфіку, а з іншого — прагнуть до інтернаціоналізації та міжнародної інтеграції. Це віддзеркалено у сучасних підходах до розвитку особистості, системи, змісту, методів, форм навчання, пріоритетних домінуючих цінностей і напрямів виховання та освіти. Досягнення та успіхи однієї системи стають основою для запозичення позитивного досвіду, подолання замкнутості і стагнації.

Основною вимогою до освіти в сучасних умовах є парадигма збереження та примноження людських цінностей. Національна система освіти сьогодення вважається високо розвинутою, коли вона відкрита до ментальних цінностей, які домінують у світі. Інтеграція національної освіти в міжнародний простір можлива лише тоді, коли наші наміри скеровані на духовний розвиток людини, на поєднання емоційного і раціонального, почуттів і думок [3, с. 10].

Освіта повинна відображати «світову єдність», яка характеризує сучасний світ, і вказувати на форми організації міжнародного взаєморозуміння, які необхідні людині майбутнього.

Ухвалена Декларація Генеральної Асамблеї ООН про культуру миру сама по собі становить комплекс моральних цінностей та традицій. Культура миру як комплекс ціннісних орієнтирів, традицій, світоглядних концепцій, передбачає повагу до життя і прав людини на свободу розвитку, свободу думки та інформації, дотримання терпимості, культурного діалогу. Завданнями виховання виступають: виховання толерантності, позитивного сприйняття культурного розмаїття і взаєморозуміння між культурами; затвердження за освітою провідного агента культурної адаптації людей в умовах прозорих кордонів; культурна співпраця, обмін досвідом, розвиток партнерства.

Комісія з питань культурної співпраці при Раді Європи окреслила основні напрями діяльності європейської системи освіти як чинника інтеграції: затвердження єдиного європейського стандарту базових знань, формування умінь та навичок, котрі мають на меті уможливи-

ти становлення молодих європейців як активних діячів у сучасному суспільстві; розвиток перспективних моделей освіти, які сприяють особистісному проникненню у світ іншого, його сприйняттю та прийняттю з позиції гуманізму та демократизму.

Аналіз наукових досліджень та публікацій свідчить про те, що реформа вищої освіти у контексті євроінтеграції України ґрунтовно і всебічно досліджується вітчизняними фахівцями. Серед них: Г. Атаманчук, В. Анрущенко, Д. Дзвінчук, М. Згуровський, К. Левківський, В. Кремень, Д. Табачник, М. Ніколаєнко, О. Поважний, М. Степко, Т. Фініков та інші.

Дослідження зосереджують увагу на питаннях залучення особисті в різноманітні ситуації нового соціокультурного оточення, її готовності до кроскультурної взаємодії, яка розглядається як інтегративний процес в сучасній освіті, в результаті якого відбувається становлення нової якості «європейського виміру в освіті», який характеризується параметрами загальноєвропейських цінностей.

Розглядаючи входження особистості віншোকультурне середовище як взаємний контакт та взаємовплив представників різних культур, більшість дослідників підкреслювали, що ці процеси є надзвичайно складними, проте не робили спроб систематизувати явища та результати цієї взаємодії (М. Шериф, Р. Мінард, С. Кук).

Відповідно до окреслених напрямів розвитку освіти в сучасних умовах виникає необхідність вирішення конкретних завдань:

1. Розвиток міжнародних контактів в освіті, академічна мобільність з часом висуватимуть вищі вимоги до виховання особистості, яка здатна до ефективної взаємодії на перехресті культур на основі обміну духовно-практичної діяльності. Особистості сьогодення слід знайти місце не лише в рамках свого етносу та культури, але й в умовах інтернаціоналізації всього людства.

2. Саме нові умови динамічного світу слід прийняти до уваги, коли ми шукаємо орієнтири для методологічних та теоретичних основ дослідження розвитку окремої особистості та молоді загалом в умовах кроскультурної взаємодії.

3. Формування готовності до кроскультурної взаємодії пов'язане з необхідністю адаптації до іншোকультурного середовища з дотриманням балансу рівності цінностей національної та інших культур. Проникнення в іноземну культуру пов'язане з набуттям певних якостей, які притаманні представникам цієї культури. Окрім поверхневих зовнішніх змін відбуваються і якісні, які пов'язані з ефектом занурення в іншу культуру, — соціокультурні трансформації особистості.

4. У сучасних умовах зростаючої міжнародної співпраці питання факторів, які впливають на особистісний розвиток її учасників, підсумків кроскультурної взаємодії та взаємопроникнення культур, наслідків цих контактів набувають особливої гостроти і актуальності.

Метою статті є дослідити соціокультурні трансформації особистості в процесі кроскультурної взаємодії та фактори, які впливають на цей процес.

Як влучно зазначає Т. Г. Стефаненко: «Не варто думати, що власне встановлення безпосередніх контактів між представниками різних країн і народів призводить до більш відкритих та довірливих відносин між ними» [5, с. 23]. У ряді випадків, що передували напрузі в міжетнічних відносинах, недостатність інформованості одне про одного, установки, наповнені етноцентризмом й упередженістю, можуть призвести до негативного наслідку.

Зважаючи на результати кроскультурної взаємодії з вищезгаданої позиції, С. Бочнер виділив такі можливі наслідки міжкультурних контактів для особистості. У процесі адаптації «перебіжчик» відкидає власну культуру на користь іншої, «шовініст» — чужу на користь власної, «маргінал» вагається між обома культурами, «посередник» синтезує дві культури, будучи їх сполучною ланкою. Лише особистість — «посередник між культурами» реагує на вплив іншої культури шляхом відбору, комбінування та синтезування якостей, притаманних культурі, не обмежуючи власних культурних характеристик, та проявляє здатність встановлювати зв'язки між різними культурними системами. Такі індивіди забезпечують правильні способи набуття форм реагування у новому соціокультурному середовищі кроскультурних умінь та адекватного самосприйняття [8].

Подібну концептуальну схему пропонує Дж. Бері. На його думку, в індивідів і груп є вибір з-поміж чотирьох стратегій, які він називає стратегіями акумулярації:

1) інтеграція, коли кожна із взаємодіючих груп та їхніх представників зберігає свою культуру, але одночасно встановлює тісні контакти між собою;

2) асиміляція, коли група чи її представники цілком засвоюють нову культуру, водночас повністю або частково втрачають свою культуру;

3) сепаратизм, коли група та її члени, зберігаючи свою культуру, відмовляються від контакту з іншою;

4) маргіналізація, коли група та її члени втрачають свою культуру, але не встановлюють тісних контактів з іншою культурою [7].

Не підлягає сумніву той факт, що процес входження особистості у нову культуру характеризується змінами в її соціокультурній сфері та супроводжується дезорієнтацією в цінностях та особистісній ідентичності.

«Суть у тому, — пише Н. М. Лебедева, — що людина несподівано відчуває, що можна жити і без звичного знання та розуміння світу, що воно не універсальне, що люди навколо живуть (і достатньо успішно) за своїми законами та уявленнями, зовсім не переймаються

тим, як вона їх розуміє і оцінює. Що багато років люди жили без її знання і будуть жити поза ним. Вона розуміє, що все, що вона знала, у що вірила, тут не має сенсу і потрібно переосмислювати увесь свій досвід» [2, с. 89].

Зміни, яких зазнає особистість у результаті контакту з іншими культурами, тобто іменовані акультурацією (Г. Грейвс), розуміються не як результат, а як серія кроків, які здійснюються для подолання розриву між нормами рідної та нової культури. Як зазначає М. Бірам, акультурація — це не процес, який повторює чи імітує соціалізацію у рідній культурі, а, скоріше, динаміка від уже існуючої соціокультурної компетенції до кроскультурної, що виражається у здатності аналізувати і приймати інших такими, якими вони є [9].

Г.У. Солдатова розглядає потенційну соціокультурну трансформацію особистості у взаємодії двох культур з точки зору зміни її етнічної ідентичності (ядра етнічної самосвідомості) і пропонує класифікацію типів трансформації. Основними критеріями для виділення типів трансформації є: «розмитість» етнічної ідентичності, відмова від етнічної ідентичності і пошук інших ідентифікацій, гіперболізація власної етнічної ідентичності [4, с. 104].

Така трансформація етнічної свідомості ґрунтується, насамперед, на ступені прояву етнічної самосвідомості: від сильно розвиненого почуття приналежності до рідної культури до слабкого усвідомлення приналежності до неї.

Трансформацію етнічної самосвідомості можна умовно розділити на два види: повну та часткову. Під повною трансформацією розуміється зміна основних складників етнічної самосвідомості, самоідентифікація включно. Її результатом може бути докорінна зміна ціннісних орієнтацій. Часткова трансформація — це зміна лише декількох компонентів етнічної самосвідомості за збереження основної її характеристики — етнічної самоідентифікації.

І. Хол обґрунтував культурний шок як кризу етнічної ідентичності, як видалення або спотворення багатьох знайомих культурних орієнтирів та заміна їх іншими, незнайомими і чужими [10, с. 78]. Суть культурного шоку — конфлікт старих і нових культурних норм та орієнтацій: старих — притаманних індивіду як представнику певної культури — і нових, тобто тих, які репрезентують ту культуру, з якою він перебуває у контакті. Отже, культурний шок — це конфлікт культур на рівні індивідуальної свідомості [1, с. 77-78].

Як «норма» була визначена *позитивна етнічна ідентичність* — «баланс толерантності» стосовно власної та інших культур [4, с. 104].

Саме наявність позитивної ідентичності, на нашу думку, дає особистості змогу інтеріоризувати цінності іншої культури без завдання шкоди своїй власній.

Для тимчасових культурних контактів (навчання, стажування, участь у міжнародних програмах тощо) особистості немає необхідності адаптуватися до усіх параметрів нової культури. Їй потрібно познайомитися лише з найбільш значущими аспектами культури, що впливають на поведінку та комунікацію людей, і набути практичних навичок, які лежать в основі культурно-детермінованої поведінки людей відмінної культури.

Погляд на культурну адаптацію як на своєрідну «подорож» від кордонів до центру іншої культури, від стану неприймання або незнання до розуміння особливостей невідомої культури і здатності поставити себе на місце її представника, відображає точку зору на культурну адаптацію як на процес навчання.

Найцікавішою в рамках цієї моделі виступає концепція Дж. Беннета, у якій під успішною адаптацією в іншій культурі розуміється не лише набуття нових навичок і стереотипів поведінки, але й здатність правильно інтерпретувати поведінку партнера по взаємодії. Модель «подорожі» символізує розвиток певної особистісної якості — міжкультурної сприйнятливості (сенситивності) [6].

Дж. Беррі пропонує оцінювати результати культурної адаптації людей залежно від їхніх відповідей на такі значущі запитання: Чи зберігаються і високо ціняться культурна самобутність і традиції своєї та іншої культури? Чи існують позитивні відносини між культурними спільнотами та чи є прагнення їх досягти? На основі комбінацій відповідей можливо виділити чотири потенційних способи культурної адаптації: інтеграція, маргіналізація, сепаратизм і асиміляція [7].

Дослідники одноставні у тому, що успішна адаптація не є асиміляцією з чужою культурою. Це також не означає, що людина повністю оволоділа цінностями іншої культури, відмовившись від власних норм та установок. Вона скоріше набуває розуміння правил, якими керуються суспільних відносинах і обмінах у цій культурі, і певну легкість та гнучкість у виконанні своєї ролі в суспільстві згідно з цими правилами.

Таким чином, кроскультурна адаптація виступає як процес входження у нову культуру, поступове засвоєння її норм, цінностей, зразків поведінки. Досягається не лише «орієнтація» у специфічних проявах незнайомої культури, що ґрунтується на винятково пізнавальних процедурах, але й особисте емоційно-ціннісне сприйняття нової культури, а також глибше пізнання власної культурної традиції.

Безумовно, культурний шок здійснює вплив на хід кроскультурних взаємодій залежно від панівного характеру взаємодії:

1. Схема замкнутості (відторгнення) визначається прагненням відгородитися від небажаного впливу чужої культури і максимально зберегти свою власну.

2. Схема пристосування, згідно з якою учасники взаємодії намагаються повністю влитися в нове середовище, перейняти притаманні їй особливості: цінності, традиції, норми, моделі поведінки, мову. Зазвичай ця схема потребує певної підготовки до контакту. В іншому разі індивіди відчують бажання відмовитися від власних культурних ознак. Іноді цей процес набуває крайніх форм, і людина повністю відкидає рідну культуру, починає сприймати її як перешкоду до повного злиття з новою.

3. Схема трансформації, завдяки якій здійснюється спроба поєднання рідної та нової культур шляхом поєднання їхніх елементів (норм, традицій). При цьому основні компоненти культури зберігаються. Така схема притаманна інтеракції, в якій вступають учасники взаємодії з добре розвинутою сенситивністю. Взаємодія здійснюється швидше і сприяє встановленню ефективних контактів. Складність цієї схеми полягає в тому, що досить важко досягти гармонії в поєднанні культурних традицій.

4. Схема опозиційності, котра передбачає вибудовування бар'єру між культурами, нав'язування культурних традицій, поведінкових моделей, норм та цінностей. В учасників взаємодії може виникати агресія, акцентуватися недостатність чи неповноцінність іншої культури. У цьому випадку має місце протиставлення різних етнокультурних традицій. Взаємодію, що відбувається за цією схемою, можна схарактеризувати як наднапружену, котра може призвести до виникнення міжкультурної ворожнечі [8].

Ступінь прояву «культурного шоку» і тривалість адаптації залежать від наявності в структурі особистості таких показників:

Інтелектуальна ініціатива — конструювання власного знання заданому контексті, вміння поводитися в нестандартних ситуаціях, здатність до корекції своєї поведінки за зміни умов взаємодії, прийняття своєчасних рішень. Високоінтелектуальні і високорозвинені особистості адаптуються набагато швидше. «Overseastype» (Д. Келі), — це особистість екстравертного типу, відкрита до спілкування, котра цікавиться тими, хто її оточує, упевнена в собі та професійно компетентна. У системі її цінностей вагоме місце посідають загальнолюдські цінності.

Готовність до перемін — позитивна, чітко виражена мотивація, яка слугує для досягнення висунутих завдань, сприяє самореалізації, самоствердженню, самовизначенню, самоповазі та пов'язана з образом майбутнього. У більшості випадків «візитери» сприятливі до змін, оскільки мають мотивацію до адаптації (наприклад, отримання диплома чи вченого ступеня, які можуть надалі забезпечити кар'єру).

Індивідуальний досвід перебування в іншокультурному середовищі. На адаптації позитивно позначається наявність доконтактного досві-

ду (знання мови, культури, умов життя у певній країні), якому передує перебування за кордоном, участь у міжнародних програмах.

Рівень кроскультурної сенситивності, який визначається ступенем схильності учасників взаємодії до культурного шоку. Дискомфорт, напруження, стрес, що викликані входженням віншокультурне середовище, полягають у конфлікті між звичними та новими для індивіда цінностями, нормами, мовами, щоденними практиками. Від рівня сенситивності залежить успіх процесу інтеракції загалом. За вищого її порогу спостерігається краща підготованість учасників інтеракції до її здійснення. Тому вдосконалення цього параметра є одним із факторів, які забезпечують успішну кроскультурну взаємодію.

Міжкультурна селективність. Від того, наскільки учасники взаємодії спроможні піддавати фільтрації особливості інших культур, залежатиме процес її здійснення. Селективність може бути свідомою (цілеспрямованою) і стихійною (яка відбувається незалежно від індивідуальних переваг сторін). Свідомо вибірковість характерна для учасників взаємодії з добре розвинутою (позитивною) ідентичністю. Вони можуть контролювати процес впливу і запозичення особливостей нової культури, оскільки зацікавлені у збереженні своєї індивідуальності. Стихійна вибірковість учасника взаємодії підтверджує факт наявності певної культурної дисгармонії, хиткості поглядів, відсутності навичок вироблення власних альтернативних варіантів відбору специфічних традицій. Ця форма селективності надзвичайно небезпечна для учасників взаємодії, тому що може призвести до втрати власної ідентичності через брак готовності до взаємодії. Нерозвиненість параметра робить взаємодію неефективною і не дозволяє учасникам контакту ефективно обмінюватися досвідом, досягненнями, а отже, розвиватися і вдосконалюватися.

Серед умов, що впливають на адаптацію, варто врахувати фактори, які сприяють або ускладнюють адаптацію в іншокультурі. Насамперед слід згадати такі фактори.

Ступінь схожості чи відмінності між культурами, особливості рідної та інших культур. Для оцінки ступеня схожості культур використовуються різні індекси культурної дистанції. Результати численних студій свідчать про те, що ступінь вираженості «культурного шоку» позитивно корелює з культурною дистанцією.

Особливості культури, до якої належить «візитер», — знання її культурного коду.

Особливості країни перебування, насамперед спосіб, завдяки якому «хазяїни» здійснюють акультураційний вплив на прибулих.

У період успішної адаптації відбувається *поетапний особистісний ріст* учасників взаємодії. Індивід проходить три етноцентристських етапи: заперечення відмінностей; захист від відмінностей з їх оцінкою на користь своєї групи; універсалістська позиція мініма-

лізації відмінностей, і три етнорелятивістських етапи. Вони характеризуються: прийняттям відмінностей; адаптацією до культурних чи групових відмінностей; здатністю не лише визнавати, а й діяти відповідним чином; інтеграцією — застосуванням етнорелятивізму до власної ідентичності. Позицію індивіда на вищому етапі особистісного росту Б. Беннет називає «конструктивною маргінальністю», що відповідає таким поняттям, як «людина-посередник між культурами»[6].

Таким чином, на ефективність кроскультурної адаптації впливає система цінностей учасників взаємодії, а саме її загальнолюдська скерованість: толерантність до інших поглядів, інтерес до оточуючих, схильність до співпраці. Особистісні характеристики людини повинні узгоджуватися з новими культурними нормами, з якими їй доведеться зустрітися, потрапляючи в іншокультурне середовище.

Розуміння адаптації як інтеріоризації особистістю цінностей культури іншого народу й усвідомлення факту неминучості соціокультурних трансформацій у структурі особистості у цьому процесі призводять до розуміння того, що збереження власної культурної ідентичності особистості можливе за умови дотримання певної міри адаптації. Спонтанна інтеріоризація цінностей іншої культури не відображає інтересів соціуму у стабілізації та оптимізації міжнародних відносин. Тому системотворчим фактором адаптації особистості в іншокультурному середовищі можна назвати процес навчання. Навчання виступає інваріантом адаптації особистості в іншокультурії виключає можливість протиставлення теоретичного та практичного досвіду.

Освіта — найнадійніший шлях управління процесами адаптації з боку суспільства. Саме в процесі навчання адаптаційні процеси набувають керованого пізнання нової культури, формування ціннісного ставлення, конструювання стратегій поведінки та діяльності.

Засвоєння культурних норм та навчання культурно-детермінованої поведінки може відбуватися в рамках рідної культури в освітньому контексті. Цей процес розглядається як попередня адаптація особистості, яка розпочинається до контакту з іншокультурним середовищем, і є своєрідним проявом випереджального характеру піддзеркалення іншої культури (преадаптація). Її роль у процесі адаптації досить специфічна і важлива, як умова попереднього формування внутрішньої програми особистості, що виражається у готовності до кроскультурної взаємодії.

Кроскультурне навчання розуміється не лише як набуття нових умінь та навичок кроскультурної взаємодії, але й також як виховання вищеописаних особистісних якостей, які не є природними чи вродженими у жодній культурі, проте важливі для ефективного функціонування особистості на перехресті культур.

Література

1. Ионин Л. Г. Культурный шок : конфликт этнических стереотипов / Л. Г. Ионин // Психология национальной нетерпимости. — Минск, 1998.
2. Лебедева Н. М. Социальная психология этнических миграций / Н. М. Лебедева. — М. : Наука, 1993.
3. Левченко Т. І. Європейська освіта: конвергенція та дивергенція : монографія / Т. І. Левченко. — Вінниця: «Нова книга», 2007.
4. Солдатова Г. У. Психология межэтнической напряженности / Г. У. Солдатова. — М. : Смысл, 1998.
5. Стефаненко Т. Г. Этнопсихология / Т. Г. Стефаненко. — М. : Институт психологии РАН, «Академический проект», 1999.
6. Bennett M.J. A developmental approach to training for intercultural sensitivity / Bennett M.J. // Intern. J. Intercultural Relations. — 1986. — Vol. 10. — P. 179-196.
7. Berry J.W. Immigration, acculturation and adaptation / Berry J.W. // Applied psychology: an international review. — 1997. — Vol. 46 (1). — P. 5-34.
8. Bochner S The social psychology of cross-cultural relations / Bochner S. // Cultures in contact / ed. by S Bochner. — Oxford: Pergamon Press, 1982.
9. Byram M Investigating Cultural Studies in Foreign Language Teaching / M Byram. — Clevedon, Philadelphia, 1990.
10. Hall E. T. Hidden Differences: Studies in International Communication / E. T. Hall, M. R. Hall. — Tokyo: BungeiShunju, 1987.

Развитие международных контактов в образовании, академическая мобильность с каждым годом предъявляют более высокие требования к воспитанию личности, способной к эффективному взаимодействию на пересечении культур на основе обмена духовно-практической деятельностью. В статье исследуются особенности развития личности в условиях кросс-культурного взаимодействия, определены показатели в структуре личности, обеспечивающие его эффективность. Обоснована необходимость кросс-культурного обучения как инварианта адаптации личности к другой культуре в рамках родной культуры в образовательном процессе.

Ключевые слова: *социокультурные трансформации личности, кросскультурное взаимодействие, адаптация, кросскультурное обучение.*

A. K. Solodka

Social and Cultural Transformations of Personality in Cross-Cultural Interaction

The Institute of Problems on Education of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine (9 Berlynskoho Str., Kyiv, Ukraine)

Today's broad international contacts, academic mobility demand high standards for the development of a personality in education. The personality should be able to interact effectively across cultures in spiritual and practical activity. Cross-cultural ability formation is interconnected with cultural adaptation requirements. A balance of cultural values equality stands for priority in this process. Cultural adjustment challenges social and cultural transformations in personal characteristics. This research deals with specifics of personality development when he / she contacts with other cultures. It defines the rates of personal structure determining the efficiency of cross-cultural interaction. A great deal of the research covers the factors affecting the adjustment to a new culture. Cross-cultural training is regarded as an invariant

of personal adjustment (pre-adjustment) to a new culture within the frames of national culture in the educational system.

Keywords: social and cultural transformations; cross-cultural interaction; adjustment; cross-cultural training.

References

1. Ionin, L. G. (1998). Kulturniyshok: konfliktetnicheskikhstereotipov [Cultural Shock: Conflict of Ethnic Stereotypes]. In *Psikhologüanatsionalnoineterpimosti*. Minsk.
2. Lebedeva, N. M. (1993). *Sotsialnaiapsikhologüaetnicheskikhmigratsii* [Social Psychology of Ethnic Migration]. Moscow.
3. Levchenko, T. I. (2007). *Yevropeiskaosvita: konverhentsiia ta diverhentsiia* [European Education: Convergenceand Divergence]. Vinnytsia: Nova knyha.
4. Soldatova, G. U. (1998). *Psikhologüaetnicheskoinapriazhemosti* [Psychology of Ethnic Intensity]. Moscow: Smysl.
5. Stefanenko, T. G. (1999). *Etnopsikhologüia* [Ethnopsychology]. Moscow: «Akademi-cheskiiproekt».
6. Bennett, M. J. (1986). A Developmental Approach to Training for Intercultural Sensitivity. *Intern. J. Intercultural Relations*, 10, 179-196.
7. Berry, J. W. (1997). Immigration, Acculturation and Adaptation. *Applied Psychology: An international review*, 46 (1), 5-34.
8. Bochner, S. (1982). The Social Psychology of Cross-Cultural Relations. In S. Bochner, *Cultures in Contact*. Oxford: Pergamon Press.
9. Byram, M. (1990). *Investigating Cultural Studies in Foreign Language Teaching*. Clevedon, Philadelphia.
10. Hall, E. T., & Hall, M. R. (1987). *Hidden Differences: Studies in International Communication*. Tokyo: BungeiShunju.